

13. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1. – Т. 31. – № 24265.
14. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 2. – Т. 2. – № 854.
15. ДАКО. – Ф. 280, оп. 175, спр. 366 а, арк. 16-16 зв.
16. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1. – Т. 24. – № 18176.
17. ДАКО. – Ф. 280, оп. 1, спр. 40, арк. 308-308 зв.

Орлик Світлана

**НУМІЗМАТИЧНІ ТА БОНІСТИЧНІ ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЇ ГРОШОВОГО ОБІГУ В ГАЛИЧИНІ Й БУКОВИНІ ПІД ЧАС
РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

**NUMISMATIC AND BONISTIC SOURCES OF STUDY OF THE
HISTORY OF THE MONETARY CIRCULATION IN GALICIA DURING
THE RUSSIAN OCCUPATION IN WWI**

Цього року минає 100 років від часу завершення Першої світової війни. Однією з малодосліджених проблем Великої війни є російська окупація Галичини й Буковини, які входили до складу Австро-Угорської імперії, особливо це стосується різних складових фінансової політики окупаційного режиму. Питання особливостей грошового обігу на Буковині за період 1914 – 1918 рр. певною мірою розкрито у наукових статтях О. Огуя [1-2]. Автор акцентував увагу на проблемах грошового обігу в період російської окупації на Буковині, зокрема, звернув увагу на випуск сурогатних грошей і спроби випуску чернівецьких бон, розглянув питання несприйняття місцевим населенням «нелюбого рубля» та виникнення «розмінної кризи» внаслідок нестачі розмінної монети. Вчений також зупинився на розгляді заходів російської окупаційної влади, що проводилися для встановлення примусового курсу рубля стосовно австрійської крони.

У дисертаційному дослідженні Г. Марковецької слід відмітити, що в цілому, при позитивній характеристиці роботи, викликає подив твердження дисертантки про те, що «у період розмінної кризи населення Росії почало використовувати стихійно поштові марки як дрібні гроші» [3, С. 15], адже використовувалися не поштові марки, а спеціально надруковані грошові знаки, які мали назву «розмінні марки». При цьому використання таких розмінних марок не можна вважати стихійним, оскільки воно було примусовим, а от населення психологічно не сприймало їх як гроші.

Значний доробок у висвітленні питань грошового обігу в період Першої світової війни належить Р. Шусту [4-6], який детально дослідив умови випуску міських бон у м. Львові та особливості одночасного перебування в обігові російського рубля й австрійської крони в періоди російської окупації західноукраїнських земель.

Проблеми історії грошового обігу та банківської справи в Західній Україні в роки Великої війни також знайшли певне відображення у працях інших дослідників, зокрема Б. Білана [7], С. Орлик [8-10], С.В. Пивоварова [11-12], І.Г. Скоморович [13], Р. Тхоржевського [14] та ін.

Щодо джерел дослідження історії грошового обігу в Західній Україні в роки Великої війни, то ми можемо виділити декілька груп:

1) опубліковані законодавчі та нормативно-правові акти; 2) архівні документи та матеріали; 3) періодична преса; 4) спогади (мемуари) та епістолярна спадщина; 5) нумізматичні та боністичні джерела.

Зупиняючись на нумізматичних і боністичних джерелах, слід відзначити, що практично, в кожному із архівів, фонди яких пов'язані із російською окупацією Галичини й Буковини, містяться квитанції та асигнації, які відображають проблеми грошового обігу. У деяких справах містяться грошові знаки та їхні підробки. Так, зокрема, у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві нами було досліджено російський фальшивий кредитний білет 10-тирубльового номіналу 1909 р. випуску [15, 4-4зв.], який зберігається у справі про розрахунок ним російським солдатом у м. Львові у квітні 1915 р. Окрім цього, в даному архіві міститься ескіз десятикоронової бони, яку пропонував випустити в обіг магістрат м. Львова [16, 9 зв.-10].

Одне із вагомих джерел для дослідження проблем історії грошового обігу, безперечно, становлять нумізматичні та боністичні джерела, які зберігаються в архівних та музейних фондах, а також у приватних колекціях. Щодо основних нумізматичних джерел, то це монети та підробки монет періоду Першої світової війни, а от основні боністичні джерела репрезентовані цілим комплексом грошових знаків та бон досліджуваного періоду. Значна кількість боністичних джерел зберігається в Національному музеї історії України, зокрема, чотирьохвідсоткові білети державного казначейства, розмінні марки, розмінні казначейські знаки, 5% облігації позики Волі та ін.

Окрім згаданих основних нумізматичних та боністичних джерел існує й ряд допоміжних джерел, зокрема, довідкова література, каталоги монет [17-18] і бонів [19-22], а також матеріали спеціалізованих Web-ресурсів [23-24], які мають певний інформаційний потенціал.

Література

1. Огуй О. Грошовий обіг на Буковині часів Першої світової війни // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. 2006. Число 13. С. 48 – 86.
2. Огуй О. Обіг австрійських паперових грошей 1858–1914 рр. в Австрії та на Буковині // Питання історії України: Зб. наук. ст. Чернівці: Золоті лаври, 2004. Т.17. С. 151 – 158.
3. Марковецька Г.М. Паперові грошові знаки і бони Східної Галичини 1914–1917: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. Київ, 2003. 19 с.
4. Шуст Р. Нумізмати́ка: історія грошового обігу та монетної справи в Україні: Навч. посіб. К.: Знання, 2009. 376 с.
5. Шуст Р. Грошова система і фальшування грошових знаків у Галичині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. Львів; Київ: б.в., Т.1: 2004. С. 637 – 662.
6. Шуст Р. Грошові знаки Львова 1914–1918 рр. // сайт Карта Львова. URL: <http://map.lviv.ua/statti/shust.html> (дата звернення: 01.10.2017).
7. Білан Б., Комаринська З., Смовженко Т. Львів Банківський [та ін.]. Львів. Апріорі. 2016. 76 с.
8. Орлик С. Розмінні марки та казначейські знаки у грошовому обігу в Україні в період Першої світової війни // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: збірка наукових праць. 2015. Число 26-27. С. 141 – 148.
9. Орлик С. Российские фальшивые кредитные билеты в Галиции в годы Первой мировой войны // Банкаускі Веснік. №2. 2018. С. 51 – 54.
10. Орлик Світлана, Бойко-Гагарін Андрій Фальшивомонетництво в Україні в роки Першої світової війни // Український нумізматичний щорічник. Вип.1. Переяслав-Хмельницький. 2017. С.145-167.
11. Пивоваров С.В. Нумізматичні джерела про Першу світову війну на Буковині // Перша світова війна та історичні долі народів Центральної та Східної Європи: Матеріали між народ. наук. конф., присвяченої 80-річчю Буковинського народного віча. Чернівці: Рута, 2000. С. 82 – 88.
12. Пивоваров С.В. Міські гроші Чернівців // Буковинський журнал. 1995. Ч. 1/2. С. 125 – 132.
13. Скоморович І.Г., Реверчук С.К., Малик Я.Й. та ін. Історія грошей і банківництва: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. К. Атіка. 2004. 340 с.
14. Тхоржевський Р. Нариси історії грошей в Україні. Тернопіль: В-во Карп'юка, 1999. 238 с.
15. ЦДІАК України. Ф.363. Оп.3. Спр.73. Арк.4-4зв.

16. ЦДІАК України. Ф.361. Оп.1. Спр.101. Арк.9 зв.-10.
17. Биткин В.В. Сводный каталог монет России. Часть II (1740-1917). Киев: ЮНОНА-МОНЕТА, 2003, 520 с.;
18. Зварич В., Шуст Р. Нумізматика: Довідник. Тернопіль: Львівський держ. ун-т ім. І.Франка, 1998. 462 с.; Зварич В.В. Нумизматический словарь. Львов: «Вища школа», 1980. 338с.
19. Бумажные денежные знаки, выпущенные на территории бывшей Российской империи за время с 1769 по 1924 гг. / под ред. Ф.Г. Чучина. Москва: Издание Уполномоченного по филателии и бонам в СССР, [1924]. 199 с.
20. Истомин М.И. Каталог денежных знаков гражданской войны в России: Денежные знаки обязательного обращения. Т. II., Ч. 1(Украина), Ч. 2 (Западная Украина). Харьков: Золотые страницы, 2008. 416 с.
21. Денисов А.Е. Бумажные денежные знаки России 1769–1917 годов : Часть 3. Государственные бумажные денежные знаки 1898–1917 годов. М.: Нумизматическая Литература, 2004. 208 с.: ил.
22. Рябченко П., Бутко В. Полный каталог бумажных денежных знаков и бон России, СССР, стран СНГ (1769–1999 гг.). Т.2. Боны Украины. Киев: Логос, 1999. 416 с.
23. Аукционный дом Знак URL: <https://www.znak-auction.ru> (дата звернення: 01.10.2017).
24. Каталог бумажных денежных знаков. Украина и Западная Украина. // сайт FOX-NOTES.RU URL: http://www.fox-notes.ru/img_rus/1_k5_ukraina.htm (дата звернення: 01.10.2017).

Скопненко Богдан

ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ЖЕТОНИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ. ПИТАННЯ НАУКОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ

IDENTIFICATION TAGS OF SERVICEMEN. ISSUES OF SCIENTIFIC CLASSIFICATION

Історія України XX ст. надзвичайно багата на трагічні події. Перша його половина стала періодом наймасштабніших за всю світову історію військових конфліктів, жертвами яких стали десятки мільйонів військовослужбовців різних протидіючих блоків. Це неминує викликало до життя необхідність ведення обліку незворотних утрат. А ведення обліку загиблих неможливо здійснити без ідентифікації тіл, які в умовах ведення сучасних воєн досить часто не вдається евакуювати відразу ж з поля бою, або ж їхня візуальна ідентифікація ускладнюється фізичними пошкодженнями.